

К.е.н. Єріс Л.М., Крухмаль О.В.
Українська академія банківської справи
**ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ І ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ**

В статті розглянуто основні підходи щодо визначення поняття «фінансова стійкість банку»; визначені основні напрямки, за якими повинен проводитися аналіз фінансової стійкості банку; розглянуто основні методи визначення фінансової стійкості та оцінки фінансового стану комерційних банків, виявлено їх недоліки і переваги; запропоновано напрямки удосконалення інтегрального методу.

Ключові слова: фінансова стійкість банку; коефіцієнтний аналіз; інтегральний аналіз; бально-рейтинговий аналіз.

I. Вступ. Банківська система країни є однією із основних складових економічного організму, що формує великі грошові капітали і обслуговує виробничі і інвестиційні потреби підприємств і населення. Від її якісного стану і подальшого розвитку багато в чому залежить розвиток суспільства в цілому. Разом з тим успішне функціонування банківської системи загалом залежить від фінансової стійкості кожного окремого банку зокрема, його здатності протидіяти негативним чинникам та динамічно розвиватися. Фінансова стійкість окремих банків виступає не тільки гарантом своєчасності розрахунків між господарюючими суб'єктами, але і чинником, що забезпечує довіру до банківської системи приватних вкладників, заощадження яких служать важливим джерелом інвестицій в індустріальне розвинених країнах.

Таким чином, вдосконалення методології оцінки фінансової стійкості банків, виявленням достоїнств і недоліків методик, що використовуються сьогодні, є проблемами теоретичного, методологічного і практичного характеру, дослідження яких важливо забезпечити на як на макро так і на мікро рівні.

Аналіз останніх публікацій. Важливість своєчасного виявлення фінансових труднощів банківської установи, що дозволить вжити своєчасні заходи і забезпечити подальше стабільне функціонування банку обумовило увагу вчених до визначення понятійного апарату та розробки єдиних підходів щодо методології оцінки фінансової стійкості банку. Результати цих досліджень знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них: М. Алексеєнко, Л. Батракова, О. Біла, В. Вітлінський, О. Вовчак, А. Герасимович, О. Дзюблюк, Э. Доллан, В. Загорський, О. Заруба, В. Іванов, М. Козоріз, Т. Коха, В. Корнеєв, В. Кочетков, О. Лаврушин, І Ларионова, Ю. Масленченков, А. Маршалл, А. Мороз, Л. Примостка, Г. Панова, А. Пересада, П. Роуз, Е. Рид, М. Савлук, Дж. Сінкі, Т. Смовженко, Г. Табачук, О. Шеремет, Н. Шульга, Р. Тиркало, О. Ширинська, Р. Шілдер, та ін.

Невирішені раніше проблеми. Вивчення праць вказаних науковців дозволяє ґрунтовно підійти до дослідження сутності поставленого наукового завдання і виявити питання, що залишилися невисвітленими. Зокрема, невпорядкованим є понятійний апарат, не вирішено питання обґрунтування критеріїв оцінки фінансової стійкості банку, а також потребують удосконалення методи оцінки фінансової стійкості банків.

II. Постановка завдання. Проведення подальшого дослідження спрямованого на уточнення поняття «фінансова стійкість банку», удосконалення методології оцінки фінансової стійкості банків.

III. Результати. На сьогодні у вітчизняній економічній літературі поки що немає єдиного підходу до визначення поняття «фінансова стійкість банку» - Відсутність чіткого визначення цього поняття призводить до ототожнення його з іншими економічними категоріями, такими як надійність і стабільність. Поняття стійкості сприймається, одними авторами, через поняття достатності або адекватності капіталу банку [1; 3], але достатність капіталу банку, є лиш одним із факторів фінансової стійкості, і не може замінити це поняття в цілому. Наявність достатнього розміру власного капіталу необхідна, але недостатня умова забезпечення фінансової стійкості банку, так як основна частина ресурсної бази банку це залучені і запозичені кошти .

Інші автори ототожнюють поняття фінансової стійкості банку з поняттям ліквідності та платоспроможності банку. Так на думку О.Д. Шеремета і Щербакової Г.М.: „Фінансова стійкість - це певний стан рахунків, що гарантує постійну платоспроможність [6]. На наш погляд, для визначення фінансової стійкості банку однієї ліквідності також недостатньо. Очевидно, банк не може не володіти ліквідністю і при цьому бути стійким, тобто ліквідність є одним з необхідних елементів фінансової стійкості. Але чи завжди ліквідний (платоспроможний) банк є стійким? Наприклад, достатньо платоспроможний на даний момент банк може в найближчому майбутньому зазнати значні збитки і значно погіршити свою ліквідність. Тому розглядати фінансову стійкість тільки з боку ліквідності також недостатньо. Крім того, банк, як комерційна структура, є підприємством, створеним з метою отримання прибутку, що функціонує в умовах ринкової економіки, а це, в свою чергу, не дозволяє йому тримати всі або значну частину своїх активів в високоліквідній формі. Одержаний прибуток дозволяє банку розвиватися, пристосовуючись до умов конкурентного середовища. Чим вище прибуток, тим більше можливості для розвитку; покупки будівель, сучасного устаткування, розширення мережі філій, упровадження новітніх технологій, залучення кваліфікованих фахівців. Все це сприяє розширенню клієнтської бази банку, зміцненню довіри до нього контрагентів, зростанню його резервів і, таким чином, подальшому зменшенню вірогідності банкрутства. В той же час, банк відноситься до підприємств, що створюють основний прибуток шляхом операцій не з власними, а з позиковими коштами, а значить, і вимоги до його ліквідності повинні бути вищими. Тобто необхідно зрівноважити ліквідність активів і їх прибутковість. Отже, для забезпечення фінансової стійкості, банку необхідно мати таку структуру балансу, яка дозволила б йому не тільки своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями, але і одержувати стабільний прибуток, достатній для розвитку банку. Таким чином, у структурі активів банку повинна існувати рівновага між ліквідністю і прибутковістю. Це значить, що, з одного боку, банк задовольняє всім офіційним нормативам ліквідності, з другою боку, прибутковість активів такого банку дозволяє йому одержувати стабільний прибуток, не потрапляючи в надмірну залежність від зовнішніх джерел фінансування. Все вище наведене свідчить, що поняття фінансової стійкості банку в сучасних умовах є тільки об'єктом дослідження, де існують різні точки зору, і потребує уточнення.

Фінансову стійкість банку необхідно розглядати з різних точок зору. Стійкість банку з точки зору Національного банку України, тобто з позиції органу, що регулює діяльність банківських установ; стійкість банку як підприємства; стійкість з точки зору партнерів банку; стійкість з точки зору співробітників банку.

Національний банк України, якій наділений повноваженнями здійснювати контроль за дотриманням інтересів громадян, інвесторів і банківської системи країни, затверджує і контролює виконання банками обов'язкових економічних нормативів і, в залежності від того виконуються чи не виконуються нормативи, робиться оцінка їх фінансової стійкості. Стійкий, надійний банк з позиції суспільства - це банк, який забезпечує збереження інтересів як власників банку так і його клієнтів.

Деякі інші відтинки має поняття стійкості банку як підприємства. Проте і тут не все однозначно. Наприклад, акціонери банку; інвестуючи в банківську діяльність свої капітали, сподіваються, що банк стане прибутковим місцем розміщення капіталу; що саме тут буде одержаний прибуток, рівнозначний (або вищий) прибутку від вкладень в інші сектори економіки. Тому стійкість банку як підприємства оцінюється власниками банку з урахуванням фінансового стану і здатністю банку приносити прибуток на вкладений капітал.

Стійкість банку; з точки зору партнерів банку, є здатність банку виконувати взяті на себе обов'язки перед партнерами, або клієнтами.

Є своя позиція і у співробітників банку, які зацікавлені в безперервності роботи в даній кредитній установі, а значить, і в отриманні високої заробітної платні. На їх думку, стійкий банк - це той банк, який дає їм упевненість в добре оплачуваному працевлаштуванні. Тому вважаємо, що визначення поняття «фінансової стійкості» банку повинно об'єднувати інтереси всіх зацікавлених сторін. На нашу думку, можна запропонувати наступне визначення поняття «фінансова стійкість банку»: фінансова стійкість банку - це комплексне

поняття, що характеризує здатність банку безперервно виконувати всі свої функції, протидіяти впливу негативних чинників як внутрішнього так і зовнішнього середовища і задовольняти інтереси всіх зацікавлених сторін.

З огляду на наведене визначення можна сказати, що фінансово стійкий банк повинен задовольняти наступним вимогам:

- виконувати всі обов'язкові економічні нормативи;
- бути платоспроможним;
- ефективно працювати.

З огляду на вище зазначене, вважаємо, що фінансову стійкість банку необхідно проводити за наступними напрямками:

- аналіз якості активів;
- аналіз стійкості ресурсної бази;
- аналіз ліквідності;
- аналіз достатності капіталу;
- аналіз ефективності операцій, що проводяться банком;
- аналіз ризику.

У сучасній практиці банківської діяльності в Україні найчастіше використовуються три основні методи визначення фінансової стійкості та оцінки фінансового стану комерційних банків, а саме: коефіцієнтний аналіз; інтегральний аналіз; бально-рейтинговий аналіз. Кожний з цих методів має свої умови застосування, переваги та обмеження щодо достовірності оцінювання стану та перспектив роботи банківської установи. Дослідження методів аналізу банківської діяльності засвідчило, що найбільш розповсюджений в сфері аналізу банківської діяльності є коефіцієнтний метод, який полягає в обчисленні системи фінансових коефіцієнтів. Цей метод відзначається простотою обчислень, але у той же час цей метод має свої недоліки. Достовірні висновки щодо фінансової стійкості банку можливі за умови обробки усього масиву інформації про банк, яка часто має конфіденційний характер. Даний метод також не передбачає формування узагальнюючої оцінки фінансового стійкості, відтоді висновок щодо рівня фінансової стабільності банку формується аналітиком з урахуванням власного досвіду та кваліфікації, що надає результатам суб'єктивного характеру. Крім того, велика кількість фінансових коефіцієнтів робить ускладненим адекватне порівняння значної кількості банків.

При використанні інтегрального методу, оцінка фінансової стійкості банку відбувається шляхом зважування базових фінансових коефіцієнтів на відповідні вагові коефіцієнти, котрі характеризують значимість кожного базового коефіцієнта, та наступного визначення узагальнюючої оцінки через додавання чи множення отриманих результатів. Встановлено, що позитивними рисами інтегрального методу є незначна складність обчислень, отримання однієї кількісної характеристики фінансового стану банку. Це відкриває широкі можливості для аналізу усієї банківської системи, проведення зіставлень і порівнянь банків. Інтегральний метод базується на обрахуванні обмеженої кількості фінансових коефіцієнтів, що не створює проблеми із застосуванням інформації конфіденційного характеру. Практичні обчислення виявили, що інтегральний метод є найбільш прийнятним при проведенні дистанційного аналізу, котрий не передбачає високого рівня деталізації. Основною проблемою при використанні даного методу є правильне визначення вагових коефіцієнтів.

Бально-рейтинговий метод передбачає аналіз окремих напрямів діяльності банку, зокрема капіталу, якості активів, якості управління, доходності, менеджменту та ризику (як за відомою у практиці банківської діяльності системою CAMELS). За кожною із перерахованих характеристик діяльності банківської установи визначаються бали, що відповідають рівню діяльності установи і формують сукупну бальну оцінку. Аналіз показав, що можливості широкого використання даного методу аналізу є обмеженими, оскільки частина інформації може бути тримана лише безпосередньо При інспекторських перевірках банку; деякі складові системи частково дублюються, а такий показник, як якість менеджменту; може бути оцінений лише з великою долею наближеності. Суттєвими недоліками двох останніх методів, на нашу думку, є те, що їм також притаманний суб'єктивізм, а крім його, досить велике значення інтегрального показника чи кількості набраних балів може бути отримано за рахунок того, що значення одних (менш важливих) показників досить велике, в той час коли

значення других показників (більш важливих) недопустимо низьке, що може свідчити про незадовільну якість активів, або про недостатню платоспроможність, або високий рівень ризику в діяльності банку, чи недостатню забезпеченість власним капіталом. Але не можна вести мову про фінансову стійкість банківської установи, якщо хоч би одна група показників незадовільна. Тому, на нашу думку, інтегральний показник в цілому по банку можна розраховувати тільки на підставі комплексних групових показників. Крім того, по кожному груповому комплексному показнику необхідно визначити нормативне значення на підставі світового і вітчизняного досвіду роботи банків. При цьому по одному груповому показнику повинна бути встановлена нижня межа, так наприклад, по показнику якій розраховується на підставі коефіцієнтів рентабельності; по іншому - верхня і нижня межі (показники ліквідності). Якщо, хоч би один комплексний груповий показник не відповідає нормативному значенню, то не можна вести мову про фінансову стійкість банку. Це, на нашу думку, досить перспективний метод оцінки фінансової стійкості банку, якій передбачає використання інтегрального показника, якій розраховується не на підставі індивідуальних коефіцієнтів, а на підставі комплексних групових показників. При цьому ватові коефіцієнти необхідно використовувати при визначенні комплексних групових показників, а інтегральний показник в цілому по банку буде визначатися шляхом додавання комплексних групових показників. Цей метод потребує подальшого дослідження і ретельного економічного обґрунтування.

IV Висновки. Проблема оцінки фінансової стійкості банків України на сьогодні є актуальною та продиктована реаліями економічного життя суспільства. Загальна характеристика методів аналізу фінансового стійкості комерційних банків свідчить, що - кожний окремо взятий метод має як певні переваги так і певні недоліки. Однак, слід зазначити, що всі способи оцінювання фінансового стану комерційних банків не надають необхідну інформацію, на основі якої можна зробити висновок щодо фінансової стійкості банку і потребують доопрацювання. Різна концепція застосування методів та різні алгоритми обчислень визначають різні передумови їх застосування залежно від базової інформації, широти аналізу, технічних можливостей, мсти дослідження, форми подання результатів тощо.

Література:

1. Аналіз банківської діяльності: Підручник /А.М. Герасимович, М, Д. Алексєнко, 1-М. Парасій-Вергуненко та ін.; Заред. А,М. Герасимовича. -К.: КНЕУ, 2004. - 599 с.

2. Белотелова Н. II Политика коммерческих банков по оптимизации финансовой устойчивости и ликвидности: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук. Специальность 08.00.10 - Финансы, денежное обращение и кредит. - Москва, 2007. - 85 с.

3. Парасій-Вергуненко ІМ. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод, посібник для самост. вивч, дисц. - К.: КНЕУ, 2003. - 347 с.

4. Фетисов Г.Г. Устойчивость коммерческого банка и рейтинговые системы ее оценки. - М.: Финансы и статистика, 1999. - 63 с.

5. Шеядько Н. До визначення фінансової стійкості комерційного банку // Вісник НБУ. - 2001. - № 3. - С. 76-79.

6. Шеремет А.Д., Щербакова Г.Н. Финансовый анализ в коммерческом банке. - М.: Финансы и статистика, 2000. - 136 с.

-

Єріс, Л.М. Основні методологічні підходи до визначення і оцінки фінансової стійкості банківської установи [Текст] / Л.М. Єріс, О.В. Крухмаль // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – № 231. – С. 1138-1144.